

720053, Бишкек ш., Чүй пр., 205, факс (0312) 639059, www.kenesh.kg

720053, г. Бишкек, пр. Чүй, 205, факс (0312) 639059, www.kenesh.kg

«24» 23 2014 ж.г.

№ 69

Реçu CLT / CIH / ITH	
LE	28 MARS 2014
Nº	0223

To: Intergovernmental Committee,
Convention for Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

This is to confirm that the Kok-boru, Kyrgyz traditional horse game is included into the Intangible Cultural Heritage National Inventory under the domain "National games", section "Traditional games" in 2008 by the Order of the Ministry of Culture and Information of the Kyrgyz Republic. On the 5th of July 2011 it was updated by Ministry of Culture and Tourism of the Kyrgyz Republic. Website links and extract of the inventory concerning the element are given in the submitted nomination file.

Chairman,

National Committee for Intangible Cultural Heritage,

Vice-Chairman,

National Commission for UNESCO of the Kyrgyz Republic

Samakov Karganbek

Domain V. Kyrgyz national games and children games		
1. Children's games		
<ul style="list-style-type: none"> Ak terek – kyok terek 	<p>There is more ancient name of this game – ‘El Chabar’. From the earliest times there was a warning system among Kyrgyz when a chabарman (messenger) was galloping from ail to ail to notify people. This is a team game for children of 10 or more. At a distance of 20-30 meters the players while holding hands line up in a row and shout altogether. ‘Ak-terek – kyok Terek – bizden sizge Kim kerek’. The selected player then run to the certain spot on the opposite side and tries to break the chain of holding hands.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Chatyrash 	<p>Board mind game: something like a chequerboard is drawn; 8 balls painted in two different colors, 9 at a time. The goal is to capture the square in the center of a circle which is called <i>daban</i>.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Kachmai top 	<p>The players are divide into two teams. At both ends of the ground with the size of 50x100 meters <i>smaru</i> (line) is indicated. The hitting team is settled by lot and takes place at the ground. The server (pitcher) is chosen. The ball is rolled out of animal wool. After that the order of strikers is determined. The strike renters the <i>maru</i>, takes a stick of one meter long and hits the up cast ball as hard as he can. After the hit, the striker has to run to the opposite <i>maru</i>. The the players change over.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Tak teke 	<p>This entertainment was organized during the festivities or just in spare time. Not a very big table was placed where on a vertical stick on hinges were fasten small carved out of wood figure of goat, its legs and head.</p>	
2. Games with alchiks		
<ul style="list-style-type: none"> Chuko atmay 	<p>Players draw a circle with a diameter of 3-5 cm and alchiks are brought to the center. After throwing ‘saka’ the order of players is defined. At 1 m of both sides of the circle the hit line is drawn. After the first successful strike, if alchiks are knocked off the line, other hits are made from the circle line. In case of unsuccessful strike, the lead is passed to another player. The one who knocked the most alchiks wins.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Ordo 	<p>The ancient game with alchiks. It was played at large <i>toy, ashah</i>; contests were arranged even between ails and kin groups. It was always decided on holding the game. Before hand: place, the number of participants, the prize. The number of players reached 50 people, 25 in each team. There were 2 judges (one from each team) and 3 men from each team who collected alchiks. The game could last for 3 or more days. On flat ground</p>	

Reçu	CLT / CIH / ITH
Le	19 JAN. 2015
N°	0123

	<p>was drawn a circle; the distance from the center to each side was 35 <i>taman</i> (footsteps). In the center of that circle, <i>ordo</i>, a small hole was dug for <i>khana</i> – silver, copper, or bone coin. Each player got 5 alchiks and was placing them sideways, <i>bogu</i>, in a row around the circle till 249 alchiks were placed. Whose alchiks was the first to reach the <i>aykor</i>, had the right to hit the first. If the player's hit was successful and achik made it over the circle, he continued to play. Judges the distance alchik moved. A skilled player could win up to 20-30 alchiks. There are different types of players on <i>ordo</i>: <i>kadamakchy</i> – makes a hit while bending down and with a heel on the line; <i>torukmachy</i> – puts his left foot on the line and hits the left side; <i>atmakchy</i> – <i>ordo buzuchu</i> – hits from the standing position and <i>chetmekchi</i> who hits on bended knees. Up to 5 meetings could take place per day. Nowadays, <i>ordo</i> is a national sport. From 1592 it is included into the program of national sports and is in the Integrated Register of the Republican. The championships of the country are held regularly.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Kan Talamay 	<p>The game with sheep alchiks. The essence of the game is that each of two teams can crash <i>ordo</i> (stake) and capture the 'khana' with generals.</p>	All regions of the country
<p>3. Traditional games (horse games)</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • At chabysh 	<p>Long-distance horse racing-the most favorite and the main type of Kyrgyz national sport.</p>	All regions of the country
<ul style="list-style-type: none"> • Kyz kuumay 	<p>Catcha girl popular youth game which was a wedding custom before, This is the race which is attended by the bride, groom, and their friends where the main aim is to catch the bride and to kiss her.</p>	All regions of the country
<ul style="list-style-type: none"> • Kok boru or Ulak tartysh 	<p>Kok-boru is traditional horse-game in which participate two teams of riders. Object of the game is ulak - goat's carcass. Goal of each team is to be the first to seize ulak and deliver it to "tai-kazan" - gates of the contesting team. The opponent team's players try to counteract striving to retake the ulak and throw it into rival's tai-kazan. By contemporary rules the game lasts 60 minutes (3 periods, 20 minutes each). Team which scores more ulaks in the opponent's tai-kazan wins. The game originated long ago, Kyrgyz shepherds had no firearms and herds were attacked by wolves; brave horsemen chased after wolves</p>	All regions of the country

		<p>untill the beasts' death. Dead wolf was brought to the house of a respected person. Therefore the original name is kok-boru ("grey wolf" in Kyrgyz language).</p> <p>Gradually, it transformed into the game when men divided into teams and competed for the right to present a wolf's carcass to their patriarch. When the Kyrgyz passed to settled way of life, they used a calf instead of wolf. Today they use goat's carcass for ecological, economic and cultural reasons, thus the game is called ulak-tartysh.</p>	
	4. Martial Arts and Competitions		
	• Zhorgo Salysh	Sport races of amblers at great distance.	All regions of the country
	• Burkut (kush) salu	The hunting with golden eagles of falcons on wolves, foxes, hares and pheasants – traditional national sport.	All regions of the country
	• Oodarysh	A game in which two horse men are trying to bring each other down from the horse.	All regions of the country
	• Dzhamby atmay	Archery at full tilt. Today the participants fire a gun at stretched thread and ingot of any metal hanging on it.	All regions of the country
	• Kuresh	Wrestling of strong men. The peculiarity of Kyrgyz wrestling competitions is that all fightings are accompanied by the komuzchi who comment on what is going on, praise the strength and courage of competitors.	
	• Er Saiysh	Fight of strong men with lances. The essence of the game is that the horseman ride out into the field at a full gallop and win the blunt end of the peak knock the opponent out of the saddle.	All regions of the country
	• Tyiyn enmei	Getting the coin from the ground – the meaning of this game is to pick up the coin from the ground while at a full gallop.	All regions of the country

	топ (уруулардын жыйыны), кошумча (ыража), жалы, саан, онок, оолголоошуу, тулоо,		бардык аймактары
Аттар	Уюшма, ат майы, орток, баштан тануу, шерине, жоро, денгене (сойуш), улуш.		Өлкөнүн бардык аймактары
V. КЫРГЫЗ ЭЛДИК ОЮНДАР ЖАНА БАЛДАР ОЮНДАРЫ			
I. Балдар оюну			
Ак терек – көктөрөк	Бул оюндун илгерки аталышы “Эл чабар” деп аталат. Кыргыздардын илгертеден кабар берүү жолу бар болгон. Анда чабарман (кабар таркатуучу) айылдан айылга ат менен чаап элге кабар таркаткан. Бул 10 жана андан да көбүрөөк балдардан турган топтук оюн. Оюндун катышуучулары 20-30 метрдеги аралыкта кол кармашып бир катарга тизилип алышат да «Ак терек – көк терек – бизден сизге ким керек» деп чогуу кыйкырып айтышат. Тандалып алынган оюнчу өзүнө чынжырды үзүп салууну максат коюп тырышып карама каршы тарапка чуркайт.		
Чатыран	Үстөлдө ойнолуучу интеллекттуулук оюн. Шахмат тактайына окшогон тактайча сызылып алынат. 9 даанадан эки башка түскө бөлүнгөн 8 топчо алынат. Оюндун максаты болуп тегеректин ортосундагы <i>дабан</i> деп аталган төрт бурчтукту басып алуу саналат.		
Качма топ	Оюндун катышуучулары эки топко бөлүнөт. 50x100 метр өлчөмүндөгү аянтчанын эки жак башына мара – сызыкчалар белгиленет. Чучукулак боюнча аянтчадан орун ала турган уруучу топ дайындалат. Топ берүүчү тандалып алынат. Топту малдын жүнүнөн тоголоктоп жасап алышат. Андан кийин топ		

Кыргыз Республикасынын
малчылыгы жана малчылык министрин

Н. Шакиев

	уруучулардын кезектешүүсү такталып алынат. Топту уруучу оюнчу марага чыгып, колуна бир метрлик узундуктагы таякты алып жогору карай ыргытылган топту урат. Мүмкүн болушунча катуу ургандан кийин ал карама-каршы марага чейин жүтүрүп жетиши керек. Андан кийин оюнчулар алмаштырылат.		
Так теке	Бул көңүл ачуучу оюндар салтанаттар учурунда же жөн эле бош убактыларда өткөрүлчү. Чапан үстөл орнотулуп, үстөлдүн үстүнө шарнир менен бекитилген тик турган таякчага буту жана башы жыгачтан оюп алынган улактын келбети орнотулган.		
2. Чүкөлөр менен ойнолуучу оюндар			
Чүкө атмай	Катышуучулар диаметри 3-5 см. келген тегерек чийип алат. Оргосуна чүкөлөрдү жайгаштырат. Саканы атуу менен оюндун кезегин аныкталат. 1 м. аралыкта тегеректин эки жагынан атуучу сызык сызылат. Эгерде биринчи жолу атканда чүкө оңунан түшүп сызыктан уруп түшүрүлсө, анда калган атуулар тегеректин сызыгынан баштап атылат. Эгерде атканда жакшы тийбесе, оюндун жүрүшү кийинки оюнчуга өтөт. Ким көп чүкө атып алса, ошол жеңүүчү болот.		
Ордо	Бул чүкөлөр менен ойноочу илгерки оюн. Бул оюнду чон той, аштарда ойношкон, айыл-айыл же уруу-уруу болуп мелдештерди да уюштурушкан. Оюнду өткөрүү тууралуу алдын ала сүйлөшүп алышкан: кайсы жерде өткөрүлөт, канча катышуучу, кандай сыйлыктар болот. Оюнчулардын саны ар бир топто 25 кишиден болуп 50гө чейин жеткен. Оюнга 2 калыс (ар бир топтон бирден) жана чүкөлөрдү чогултуучунун милдетин аткарган 3 киши калыстык кылган. Оюн 3 же андан көп күн узарып кете берген. Түз жерге		

	<p>тегерек чийинип алынат. Тегеректин борборунан бир жак бетинин аралыгы 35 таманды түзсө, экинчи жак да ошончо болгон.</p> <p>Тегеректин борбору – ордодо чакан чуңкур казып алып ага күмүштөн, жезден же сөөктөн жасалган тыйынды - ханды салышкан. Аны тегерете ар бир катышуучуга 5теп чүкө, бого жактан 249 чүкө коюп чыгышкан. Кимдин чүкөсү айкүр турса, ошол биринчи баштаган. Эгерде оюнчу атканда чүкөсү онунан түшүп тегеректен чыкса, анда ал оюнду андан ары улантат. Калыстар аралыктарын ченеп чыгышат. Дасыккан оюнчу 20-30 чейин чүкө утуп ала алат. Ордодо төмөнкүдөй оюнчулар бар: <i>кадамачы</i> – сызыкка согончогун коюп туруп, кичине бүгүлүп чүкө атуучу, <i>торукмачы</i> – сол бутун сызыкка коюп, сол жакка атуучу, <i>атмакчы</i> – ордо бузучу – туруп атуучу жана <i>чертмекчи</i> – отуруп алып тизеден атуучу оюнчулар. Бир күндө 5ке чейин оюндарды өткөрөт. Азыркы убакта ордо спорттун улуттук түрү болуп эсептелет. 1952-жылдан баштап спорттун улуттук түрүнүн программасына жана Жалпы республикалык жиктөө тизмесице киргизилген. Республикалык биринчиликтер өткөрүлүп турат.</p>		
Кан таламай	Койдун чүкөлөрү менен ойнолуучу оюндар. Оюндун маңызы – ар бир топ (экөө болот) ордону бузуп, ханды жан жөөкөрлөрү менен алып кете алуусунда турат.		Өлкөнүн бардык аймактары
3. Элдик оюндар (ат оюндар)			
Ат чабыш	Узун аралыкта ат чабыш - кыргыз элдик спорттун эң жакшы көргөн жапа пегизги түрү.		Өлкөнүн бардык аймактары
Кыз куумай	Кыз куумай – мурда үйлөнүү үлпөтүнүн каадасы болгон жаштардын белгилүү оюну. Бул - кызга жетип, аны бир		Өлкөнүн бардык

Кыргыз Республикасынын
мәдениет жана маалымат министри

Н. Шакиев

	обүүгө жетини калуу максаты менен кыз менен жигит, алардын курбулары катышкан ат чабыш.		аймактары
Көк бөрү же улак тартыш	Көк бөрү тегиз жерде ойнолот. Оюнчулардын саны чектелбейт. Оюнчулар өздөрүнөн оюнга калыс шайланат. Калыста эчкинин чылгый териси болот. Ал көк бөрү деп аталат. Деги эле «тай-казан» деген терминдин келип чыгышы, илгерки күчкө толуп турган жигиттер кадимки эле бөрүнү чаап алып, талашып- тартышып ойношкондугу менен байланышкан. Азыркы мезгилде бул оюн шартка ылайыкташтырылып, кыйла маданиятташтырылган. Эгер көк бөрүгө 60 минут (3 убакыт, 20 минут) өткөн карылуу жигиттер катышса, башы кесилген улак, айрым учурда торпок да тартылат. Көк бөрү тартылуучу жер, мара белгиленет. Калыс оюнчуларды шамдагайлыгына, чабендестигине жараша барабар санда эки жаатка бөлөт. Ал атчан келип, колундагы көк бөрүнү оюнчулардын ортосуна таштайт. Оюнчулар ат менен жоолошуу келип, алардын ичинен мыкты чабендеси көк бөрүнү эчип алып качып жөнөйт. Ал көк бөрүнү ыңгайы келсе өнөктошторуно берүүгө, аягында марага таштоого, ал эми атандаштары көк бөрүнү андан жулуп алып, өздөрү марага таштоого аракеттенишет.		Өлкөнүн бардык аймактары
4. Күрөш жана мелдешүүлөр			
Жорго салыш	Жорголорду спорттук узун аралыктарга чабуу.		Өлкөнүн бардык аймактары
Бүркүт (куш) салуу	Бүркүт же шумкар менен карышкырлар менен түлкүлөргө, коёндор менен кыргоолдорго аяк уулоо – спорттун салттуу улуттук түрү.		Өлкөнүн бардык аймактары

Кыргыз Республикасынын
мәдәният жана маалымат министри

Н. Шакиев

Le 19 JAN. 2015

N° 0123

National form for identifying ICH element

I. Identification of the element		
Name of the element		Kök b6ir6
Other variations of the name	If any	Ulak tartysh
Domains and genres of ICH	<p><u>Oral tradition and expressions:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -folktales; -epic songs (<i>small epics</i>); -epics (<i>large epics</i>); -sayings and proverbs. <p><u>Performing arts:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -the art of singing; -the art of dancing; -musical and instrumental art; -art of narrating. <p><u>Festive and ritual culture:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -celebrations; -ceremonies; -rituals. <p><u>Techniques and Technologies:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - techniques and technologies linked with traditional crafts; - techniques and technologies linked with musical instruments; - techniques and technologies linked with traditional clothing; - techniques and technologies linked with traditional cuisine. <p><u>Traditional Games:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -games for children; - games with alchiks; - horse games; - martial arts and competitions <p><u>Traditional knowledge:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - knowledge about using natural resources 	<p>Domain: Traditional Games</p> <p>genre: horse games</p>

	<p>for sustainable livelihood of population (pastoral/nomadic knowledge);</p> <ul style="list-style-type: none"> -knowledge about traditional system of self-government and methods of transmission of information of ecological and ethnic importance from generation to generation; - knowledge about traditional system of formation, development and maintenance of high quality of individual and population health of ethnoses (through the system "Jeti Ata"); -traditional medicine <p>Ornaments</p>	
The current distribution region	Country, area where the element is in a given time	In all regions of the Kyrgyz Republic- Issyk-kul, Talas, Naryn, Osh, Jalal-Abad, Batken, Chui.
Community	To which community a given element is concerned	"Kok-boruchuu", the players.
Additional remarks about the element	If any	List of kok-boruchuu composed by regions.
II. Definition of the element		
Description of the element	Description of main characteristics and features of the element	<p>Kok-boru is traditional horse-game in which participate two teams of riders. Object of the game is ulak - goat's carcass. Goal of each team is to be the first to seize ulak and deliver it to "tai-kazan" - gates of the contesting team. The opponent team's players try to counteract striving to retake the ulak and throw it into rival's tai-kazan. By contemporary rules the game lasts 60 minutes (3 periods, 20 minutes each). Team which scores more ulaks in the opponent's tai-kazan wins.</p> <p>The game originated long ago. Kyrgyz shepherds had no firearms and herds were attacked by wolves; brave horsemen chased after wolves until the beasts' death. Dead wolf was brought to the house of a respected person. Therefore the original name is kok-boru ("grey wolf" in Kyrgyz language). Gradually, it transformed into the game when men divided into teams and competed for the right to present a wolf's carcass to their patriarch. When the</p>

		Kyrgyz passed to settled way of life, they used a calf instead of wolf. Today they use goat's carcass for ecological, economic and cultural reasons, thus the game is called ulak-tartysh. 'Kok-boruchuu', the players, are the element bearers and practitioners. They are primarily men. Today in Kyrgyzstan there are 12 registered Higher League teams, 80 semi-professional teams, and over 600 amateur teams in all regions of the country. Even more people, men and women, play as amateurs without any registration.
Additional remarks	If any	Full video and audio information about the element is stored and available in the following organizations: Ministry of Culture, Tourism and Information; National Federation of Kok-Boru; National Academy of Sciences; Cultural and Research Center "Aigine".
III. Features of the element		
Interconnection of the element with tangible objects/places of cultural heritage	Tangible objects /tools (such as special places, ritual objects (if there are any) associated with enactment or transmission of the element	no
Additional remarks	If there are any	no
IV. Classification of the element		
Language	Language of the element's transmission (musical, verbal)	Verbal
Tools associated with elements	Name of the instrument used for the expression of the given element (musical instruments, means of production etc, and their roles) should be indicated. It is possible to include photos of these instruments.	no
Other information	If there are any	no
V. Practitioner /bear/community /organization		
Name/ Address		1. Federation of Kok-Boru Players of Talas region Begaliev Talas, President, Kudaibergenov Ramis, member 97, Gagarina Str., Talas, Kyrgyz Republic

		+996 777 673 131 2. Federation of Kok-Boru Players of Chui region Ajygulov Aibek, President, Smanaliev Kemelbek, member 134, Togolok Moldo Str., Issyk-Ata, Kyrgyz Republic +996 550 552 600 3. Federation of Kok-Boru Players of Jalal-Abad region Bekbolot Ibragimov, President 42, Auni Str., Jalal-Abad, Kyrgyz Republic +996 772 497 310 4. Federation of Kok-Boru Players of Osh region Kokkozov Ablaz, President 98, Toktogula Str., Osh, Kyrgyz Republic +996 770 24 07 78 5. Federation of Kok-Boru Players of Issykkul region Jumabekov Erlan, President 27, Salieva Str., Karakol, Kyrgyz Republic +996 553 16 16 55 6. Federation of Kok-Boru Players of Naryn region Jusupov Syrgak, President, Anarbaev Sezbek, member 34, Tursunbaeva Str., Naryn, Kyrgyz Republic +996 770 164 550 7. Federation of Kok-Boru Players of Batken region Nyzov Taalay, coordinator 57, Batken, Kyrgyz Republic +996 552 44 15 46 8. National Federation of Kok-Boru Nasritdinov Almaz 17, T.Moldo Str., Bishkek, Kyrgyz Republic +996 312 32 54 81 Fax +996 312 32 53 08
Other information	If there are any	
VI. Status of the element		
Viability		
Current condition	Brief analysis of the current condition	Widely spread

Threats to the viability	Degree of threat extinction and its causes(reduction in numbers, change of environment, etc)	no
Frequency	Has the element been threatened to extinction before	no
Inventory		
Previous inventory		In 2007 year
Other information	If there are any	no
VII. Person (s) who compiled the inventory entry		
Full name		Work group: Mambetaliev Iskender Bedilbaev Urmat Egenberdiev Nurlan Akunov Adilet Sulaimanov Edil Bolotbekov Aidin Saparbekov Askar Toktogulov Bolot Namazbekov Murat Grishuk Cholponai (Aigine) Samakov Aibek (Aigine)
Forms of fixation of the element		Audio fixation Photo fixation Video fixation Written texts
Place of storage		National Federation of Kok-Boru; National Academy of Sciences; Cultural and Research Center "Aigine".
Date of completion		April 27, 2011

Материалдык эмес маданий мурастарынын элементин идентификациялоонун анкетасы

I. Элементтин идентификациясы		
Негизги аткарышы	Эгер бар болсо	Көк бөрү
Дагы бир нече аткарылганга	Эгер бар болсо	Улак тартыш
Материалдык эмес маданий мурастардын тармактары жана жанрлары	<p>Элдик оозеки чыгармачылык:</p> <ul style="list-style-type: none"> -жомоктор; -эпикалык ыраар (кичи эпостор); -эпостор (чоң эпостор); -макал-лакаптар <p>Аткаруучулук өнөр:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ырчылык өнөр; -бийчилик өнөр; -музыкалык-аспаптык өнөр; -театрдык өнөр; -айтуучулук өнөр <p>Элдик каада-салттар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -майрамдар -каада-салттар -ырым-жырымдар <p>Техника жана технология:</p> <ul style="list-style-type: none"> -салттуу кол өнөрчүлүккө байланыштуу техника жана технологиялар; -элдик музыкалык аспаптарга байланыштуу техника жана технологиялар; -салттуу кийимдерге байланыштуу техника жана технологиялар; -салттуу тамак-ашка байланыштуу техника жана технологиялар <p>Оюндар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -уулдук оюндар 	Тармагы: Оюндар жанры: Уулдук оюндар
Учурдагы жайылышкан аймагы	Азыркы мезгилде таралган жери, областы, Өлкөсү	Кыргызстандын бардык областтарында, Таласта, Ысык-Көл, Нарында, Ош, Жалалабад, Баткен, Чүйдө таралган
Коомчулук	Аталган элемент кайсы коомчулукка	Көк-боручу коомуна

Кыргыз Республикасынын
материалдык жана маданий министрлиги

С. Раев

Элемент тууралуу кошумча байкоолор	тандык Эгер андайлар бар болсо	Көк-боруучулордун кошумча тизмеси тузулгон.
II. Элементтин аныктамасы		
Текст	Элементтин негизги мүнөздөмөсү жана өзгөчөлүктөрү	<p>Күжүрмөн кыргыз эли байыркы мезгилдерден бери эле жашап келаткан улуттук оюндарыбыз менен сыймыктана алат. Өзгөчө калк арасында ат оюндары кеңири жайылган (<i>кочмон жасоого байланыштуу</i>). Мындай оюндар эл арасында намысты алдырбагачы чыныгы эрлердин чыгуусуна шарт түзгөн. Мына ушундай оюндардын эң удуусу болуп көк бөрү саналат. Көк бөрү тегиз жерде ойнолот. Оюнчулардын саны чектелбейт. Оюнчулар өздеринөн оюнга калыс шайлашат. Калыста эчкинин чалгый териси болот. Дегн эле «Көк бөрү» деген терминдин келип чыгышы, илгерки күчкө толуп турган жигиттер кадимки эле бөрүнү (карышкырай) чаап алып, палышты тартышып ойношкондугу менен байланышкан. Оюн 60 минут (3 катрменен, 10 мүнөттөн отот). Азыркы мезгилде бул оюн шартка ылайыкташтырылып, кыйла маданиятташтырылган. Эгер көк бөрүгө 17 жаштан өткөн карылуу жигиттер катыша, башы кесилген улак (кобунчо серке), айрым учурда торпок да тартылат. Көк бөрү тартылуучу жер, мара белгиленет. Калыс оюнчуларды шамдагайчыгына, чабендестигине жараша барабар санда эки жаатка бөлөт. Ал атчан келип, колундагы көк бөрүнү оюнчулардын өрдөсүнө таштайт. Оюнчулар ат менен жоюлуп келип, алардын ичинен мыкты чабендеси көк бөрүнү эшип алып качып жөнөйт. Ал көк бөрүнү ыңгайы келсе оюктошторуно берүүгө, аягында марага таштоого, ал эми атандантары көк бөрүнү андан жулуп алып, озорү марага таштоого аракеттенишет. Оюндун жүрүшүндө кайсы жаат көк бөрүнү марага таштаса, ошол жаатка бир упай берилет. Калыс, упайларды кагган турат. Оюндун акырында упайлар эсептелег. Кайсыл жаат көп упайга ээ болсо, ошол жаат, оюнда утат.</p> <p>«Улак тартыш» оюунда улакты кептер кармайт (улак тартууга даярдоо «Кыргыздын тап-тамашалары» аттуу эмгекте даана айтылат. Азыр улакты мууздай коюп, дароо каны-жени менен тарта коюу салтта-наркта жок). Демек, улак эти кайыштай чоюулуп, улак кертен сайын чыйралат. Бир эле улакка көпчүлүктүн колу тийсе, анд союп көпчүлүккө ооз тийгизүүбүз зарыл. Ал-дарычылык, ырымчылык касиетке эгелер. Улактанталган айылда анд соет. Аксакалдар чакырылат. Улактын этинин даамын татышат. Албетте, мында өзүнчө даам бар. Ошентип айыл үстү таткан улак аркылуу карыялары</p>

		улакчыларына сыймыктауу менен бата берип тарашат. Азыр Кыргызстанда 12 профессионалды командалар, 80 орточо жана 600 жалпы элдик командалар бар. Дагы биринче жалпы карапайым элдер, эркек жана аялдар регистрациясы жок эле ойношот.
Кошумча байкоолор	Эгер алар бар болсо	Кошумча видео, фото материалдарды мекемелерде талда болот: Маданият министрлигинде; Кок-бору Федерациясында; Илимий Академияда; Айгыне маданий-изилдоо борборунда
III. Элементтин муноздомосу		
Маданий мурастардын материалдык объектилери менен элементтин карым-катнашы	Материалдык элементтер (алар элемент менен байланышкан аспаптар, атайын кийим-кечек же ар кандай ыйык жерлердин объектилери (эгер болсо)	жок
Кошумча байкоолор	Эгер алар бар болсо	жок
IV. Элементтин классификациясы		
Тили	Элементти өткөрүп берүү, тааныруу тили (музыкалык, вербалдык)	вербалдык
Башка маалыматтар	Эгер алар бар болсо	жок
V. Элемент менен байланыштуу коомчулук, адамдар		
Алып жүрүүчү/Коомчулук/Мекеме		1. Федерация по Кок Бору Таласской области Бегалиев Талас, президент, Кудайбергенов Рамис, член федерации Ул. Гагарина 97, Талас, Кыргызская Республика +996 777 673 131 2. Федерация по Кок Бору Чуйской области Ажыгулов Айбек, президент, Саманалиев Кемельбек, член федерации Ул. Тоголок-Молдо, Ысык-Ата, Кыргызская Республика +996 550 552 600 3. Федерация по Кок Бору Жалал-Абадской области Бекболот Ибрагимов, президент Ул. Айни, 42 Жалал-Абад, Кыргызская Республика +996 772 497 310 4. Федерация по Кок Бору Ошской области

		Кокзов Аблаз, президент Ул. Токтогула 98, Ош, Кыргызская Республика +996 770 24 07 78 5. Федерация по Кок-Бору Иссык-Кульской области Жумабеков Эрлан, президент Ул. Салиева, Каракол, Кыргызская Республика +996 553 16 16 55 6. Федерация по Кок Бору Нарынской области Жусупов Сыргак, президент, Анарбаев Сазбек, член федерации Ул.Турсунбаева34, Нарын, Кыргызская Республика +996 770 164 550 7. Федерация по Кок Бору Баткенской области Ниязов Талай, координатор Баткен, Кыргызская Республика +996 552 44 15 46 8. Национальная Федерация по Кок Бору Насридинов Алмаз Ул. Тоголок-Молдо, Бишкек, Кыргызская Республика 17. +996 312 32 54 81 ,+996 312 32 53 08
Башка маалыматтар	Эгер алар бар болсо	
VI. Элементтин абалы		
Жашоого жондомдуулугу		
Аныктам абалы	Учурдагы абалына кыскача анализ	Азыркы учурда Кок бору оюну жандуу ойнолот.
Жашоого жондомдуулугуна тоскоолдуктар	Жок болуп кетүү коркунучу жана анын себептери (алып жүрүүчүлөрдүн санынын азайышы, социалдык чөйрөнүн өзгөрүшү ж.б.)	жок
Мезгилдери	Элемент жок болуп кетүү коркунучуна мурда кабылганбы	жок
Катоб		
Мурдагы каттоо	Мурдагы каттоо шитери тууралуу маалымат	2007 жылы болгон
Башка маалыматтар	Эгер алар бар болсо	жок
VII. Маалыматты түзүүчү		
Аты-жөнү		Мамбеталиев Искендер

		Бедильбаев Урмат Эгенбердиев Шурлан Акунов Адилет Сулайманов Эдиль Болотбеков Айдин Сапарбеков Аскар Токтогулов Болот Намазбеков Мурат Грицук Чолпонай (Айгине) Самаков Айбек (Айгине)
Элементти белгилөө формасы		Аудио белгилөөлөр, Фото белгилөөлөр, Видео белгилөөлөр, Жазуу тексттери
Сакталган жери		Кок-бору Федерациясында; Илимий Академияда; Айгине маданий-изилдөө борборунда
Тыгуурулган күнү		27 Апрель 2011

Кыргыз Республикасынын
маданият жана маалымат министри

С. Раев